

Posudok habilitačnej práce

Téma: *Vybrané aspekty problému násilia a nenásilia*

Autorka: *Gabriela Jonášková, CSc.*

Oponent: *Prof. PhDr. Ján Šlosiar, CSc.*

Problém násilia a jeho potlačovanie ako filozofický problém je vari tak starý ako filozofia sama. Avšak je to aj problém filozoficko-historický, ale aj problém každodennosti ľudského života, v ktorom pluralita jeho prejavov si vyžaduje aj pluralitu jeho výkladov. To všetko ho robí veľmi zložitým a komplikovaným. Ešte viac ho komplikuje aj to, že jeho výklad nemožno uskutočňovať len výlučne z pozície scientizmu, ako sa s tým stretávame u mnohých predstaviteľov rôznych vedných odboroch, ale aj z pozície bohatej vnútornej členitosti, kde sa tento problém viaže na rôzne podoby existencie človeka, na jeho vnútorne prežívaný svet, ale viaže sa aj na prakticky konajúce kultúrne spoločenstvá. Keďže cieľom práce, ako uvádza autorka, nie je predstaviť problematiku násilia a nenásilia v celom jeho komplexe, ale má to byť len sonda do vybraných problémov, potom prácu možno posudzovať len po jej častiach. Ak by sme ju posudzovali ako celok, tak je nutné vzniesť množstvo zásadných námietok. Mnohé z nich sa vzťahujú na habilitačnú prácu aj v tom prípade, keď ju budem posudzovať ako súhrn relatívne samostatných celkov (problémov). Moje výhrady sú nasledovné:

1. **Po teoretickej stránke** habilitačná práca nebola celkom zvládnutá na požadovanej úrovni. Chýba v nej jasné, najmä filozofické vymedzenie a zadefinovanie problémov násilia a nenásilia. Predovšetkým v prvých častiach textu sa chaoticky striedajú teologické, politologické, psychologické, sociologické a iné prístupy k riešeniu danej problematiky. Ďalej v texte chýba filozofické ujasnenie si otázok a pojmov, čo spôsobuje, že autorka s nimi narába vágne, svojvoľne a nezaujímajú ju, alebo len okrajovo otázky: Čo je to násilie a nenásilie? Čo je obsahom týchto pojmov? Ako súvisia s pojмами, egoizmus, moc, agresia? Je nenásilie formou bezmocnosti, alebo je to iná „neagresívna“ podoba moci? a ďalšie. To by autorka ale musela siahnuť po relevantnej literatúre, ako napr. J. Derida *Násilie a metafyzika*, M. Foucault *Dozerať a trestať*, *Dejiny šílenstva* a ďalšie. V texte je ťažko možné určiť aj prioritu a hierarchiu problémov a už vôbec nie sú ilustrované na aktuálnych, pre dnešnú dobu reprezentatívnych predstaviteľoch, ktorí

sanásilím a nenásilím skutočne zaoberajú. Nemyslím si, že práve Škarvan a niektorí ďalší v práci uvádzaní takýmto reprezentantmi sú. Na druhej strane isté pozitívum práce možno nájsť v tom, že niektoré nedopovedané otázky inšpirujú čitateľa k hlbšiemu premýšľaniu tematiky.

2. Aj keď v habilitačnej práci ide o parciálne spracovanie problémov násilia a nenásilia (čo je v tomto druhu prác legitímne), v **uplatňovaní metodických postupov** autorka nevymedzila z akej pozície, resp. z pozície akého vedného odboru chce tému rozpracovať a aké metodologické postupy si pritom zvolí. Ťažko je potom možné určiť, aj keď sa to v niektorých pasážach práce dá využiť, kedy autorka expilkuje jednotlivé problémy násilia a nenásilia z pozície filozofie, sociálnej filozofie, filozofickej antropológie, politológie, sociokultúrnej antropológie, sociológie, psychológie, či dokonca z pozície sociálnej praxe. Čo sa týka metodických postupov, v prvých častiach práce prevažuje (vo štvrtej kapitole výlučne) deskriptívny prístup, pričom téma priamo provokuje uskutočňovať v texte komparácie a 5. kapitola by si s určitosťou žiadala rozpracovať problematiku analytickým postupom. Na základe toho vyargumentovať rôzne odporúčania vo výchove k občianstvu, ktoré v tejto kapitole pertraktuje. Bez takého prístupu si viem ťažko predstaviť zmysuplnú odpoveď na otázky: Čo je tolerancia? Čo je komunikácia a interpersonálna komunikácia? Čo znamená prosociálne správanie? Čo je empatia a agresivita? a ďalšie otázky.
3. V habilitačnej práci sa očakáva, že autorka preukáže istú **mieru pôvodnosti jej spracovania**. Naplnenie tohto kritéria sa ponúka v 5. časti práce, ale aj v nej sa stretávame prevažne s nepodloženými konštatáciami. Na ilustráciu uvediem konštatovanie na 78 strane: „Takt, ohľaduplnosť a úcta k ľuďom vytvárajú predpoklady pre realizovanie spoločenských kontaktov založených v zmysle porozumenia a rešpektovania všeludských hodnôt,...“ Následne charakterizuje pojmy „takt“, „ohľaduplnosť“, „úcta k ľuďom“, „estetičnosť“, „autentičnosť“ a ďalšie. Na nasledujúcich dvoch stranách menuje zásady interpersonálnej komunikácie. Ako k nim autorka došla (vlastným výskumom, z určitého zdroja), to už neuvádza. Takže určiť stupeň originality, čo je vlastný prínos, ktoré časti práce sú pôvodné, kedy autorka zaujíma vlastné hodnotenia, vlastné postoje k otázkam témy práce, je takmer nemožné.
4. **Štruktúra habilitačnej práce** svedčí o tom, že je zrejme zostavovaná z osobitných problémov, ktoré boli vybrané autorkou. Preto ju nechcem posudzovať ako celok, lebo z tohto hľadiska by sa ťažko dalo hovoriť o priamej väzbe jednotlivých častí, či ich

logickom usporiadaní. Pri posudzovaní jednotlivých častí práce mám však výhrady k tomu, že absentuje vytýčenie cieľa, zámer, ktorý autorka sleduje, resp. stanovenie hypotézy, ktorú chce v otázkach násilia a nenásilia potvrdiť, modifikovať alebo vyvrátiť a tiež absentuje explicitné vyjadrenie vlastného stanoviska a zhodnotenie toho, k čomu svojimi úvahami dospela.

5. **Použitá literatúra a práca s literatúrou** v habilitačnej práci počtom použitých titulov zodpovedá požiadavkám kladeným na tento druh práce. Avšak domnievam sa, že to nie je práve literatúra, ktorá by reprezentovala danú problematiku. Výber titulov sa javí skôr ako náhodný. Vážne nedostatky predstavuje aj práca s textom používaných študijných zdrojov v tom, že autorka hovorí rečou napr. filozofov, pričom neuvádza, pramene, z ktorých bezprostredne čerpá. Tak napríklad. 1. Kapitola, str. 6 až 11, robí exkurz do názorov v problematike násilia a nenásilia jednotlivých mysliteľov v dejinách, pričom sa len jedenkrát (na str. 8) odvoláva na Augustína. Text je podložený nie vždy dostatočnou argumentáciou, najmä čo sa týka citovania a parafrázovania. Pri parafrázovaní nie je jasné, ktorý text je jej vlastný, a kedy už začína interpretovať alebo argumentovať myšlienkami iného autora. Dokonca v 3. kapitole, ktorá sa zaoberá otázkou nenásilia u Gándhího, sa autorka neodvoláva ani na jednu jeho prácu.
6. **Po formálnej stránke** možno uviesť, že štýl vyjadrovania autorky je primeraný a jazyk vcelku kultivovaný. Za nedostatok možno považovať opakujúce sa pasáže. Napríklad niektorí myslitelia, o ktorých sa píše v prvej kapitole, sa nachádzajú i v druhej kapitole, aj keď možno namietat, že v iných súvislostiach. Formálnym nedostatkom sú najmä preklepy, ktoré na stranách 62,63,64 vyvolávajú pochybnosti, či si autorka prácu po sebe prečítala. Čo sa týka počtu strán, neviem, akú normu požaduje smernica Filozofickej fakulty UKF v Nitre, takže túto stránku mi neprináleží hodnotiť.

Otázky do rozpravy:

- Čo rozumie autorka práce pod pojmami násilie a nenásilia a ako ich možno interpretovať vo vzťahu k pojmu moci?
- V čom je filozofická, resp. filozoficko-antropologická interpretácia otázok moci odlišná od iných vedných disciplín?
- Na strane 63 spomínate dokumenty OSN v súvislosti s výchovou k občianstvu. Americká antropologická spoločnosť a v nej najmä M. J. Herskovitz ostro kritizoval návrh dokumentu *Všeobecná deklarácia ľudských práv OSN*, pretože

deklaráciou formulované hodnoty sa násilím prezentujú ako platné pre celé ľudstvo, teda aj pre každé kultúrne spoločenstvo. V skutočnosti sú vlastne hodnotami súčasnej európskej civilizácie. Možno porušovanie ľudských práv vnímať za každých okolností a každom spoločenstve ako násilie?

- Ako sa v dejinnej reflexii mení (alebo nemení) obsah pojmu násilia a čo znamenajú metafyzické, modernistické predstavy násilia?

Na uvedených poznámkach som chcel ukázať, že habilitačná práca má vážne nedostatky. Spomedzi nich najvážnejšími sú nevymedzenie základných otázok násilia a nenásilia, chaotické štrukturovanie problémov, názvy kapitolnie celkom zodpovedajú textu, neaktuálny výber študijných zdrojov, značná absencia v odkazovaní na pramene a nie vždy korektná práca so študijnými prameňmi. Tieto vážne nedostatky mi nedovoľujú, aby som habilitačnú prácu jednoznačne odporučil k obhajobe. Keďže ale ide o habilitáciu, pri ktorej sa posudzuje celá osobnosť adeptky na vedecko-pedagogický titul docenta, tak sa prikloním k stanovisku habilitačnej komisie a ďalších hodnotiacich subjektov a na základe ich pozitívneho hodnotenia **odporúčam habilitačnú prácu k obhajobe** a následne po úspešnej obhajobe odporúčam Filozofickej fakulte UKF v Nitre udeliť Mgr. Gabriele Jonáškovej, CSc. vedecko-pedagogickú hodnosť docent v odbore 2.1.1. filozofia.

V Banskej Bystrici 23. 11. 2012